

Pálinkában úszó magánhangzók
A részegek beszédének vizsgálata
Németh Szilvia

Az alkohol többek között az agy által irányított beszédképzés finom mozgásaira is hatást gyakorol (Chin–Pisoni 1997). Igaz, hogy az alkoholfogyasztás pusztán ténye a véralkoholszint mérésével megállapítható, azonban ha a fizikai mintavétel nem lehetséges, szükségessé válhat az egyéb forrásból származó megerősítés. Az alkoholos beszéd kutatása így mind a bűnüldözést, mind a baleset megelőzést segítheti (l. Johnson és tsai 1989).

Magyar viszonylatban az alkohol beszédre gyakorolt hatását eddig csupán a megakadások szempontjából vizsgálták (Gyarmathy 2007), a nemzetközi eredmények azonban azt mutatják, hogy speciális jellemzők figyelhetők meg a részegek beszédében mind a szegmentumok, mind a szupraszegmentumok szintjén. A mássalhangzók képzési helyei módosulnak, a beszédtempó lassul. Az ittas személy fonációja zajosabbá válik, beszédprodukciónak az F0 variabilitása nő, a formánsok alacsonyabb frekvencián realizálódnak (Chin–Pisoni 1997). Az azonos paraméterre irányult kutatások eredményei emellett gyakran ellentmondóak (l. Baumeister és tsai 2012).

Kutatásom kérdése, hogy alkoholos befolyásoltság hatására a magyar magánhangzók ejtésében megjelennek-e sajátos mintázatok. Hipotéziseim, hogy 1. minden beszélőnél kimutatható változások következnek be a vokálisok formánsstruktúrájában, 2. az alkoholdózis növelésével ezek a változások markánsabbak, 3. a véralkoholszint nem áll egyenes arányban a beszédben megfigyelhető torzulásokkal.

A kutatásban 5-5 magyar anyanyelvű, 21-34 év közötti férfi és nő vett részt, akik egy 300 szavas, fonetikailag gazdag szöveget olvastak fel. Az interjú során minden adatközlővel három állapotban készült felvétel: józanul, enyhén (véralkohol: 0.5‰) és erősen ittasan (véralkohol: 1 ‰). A kísérlet kezdetén megbecsültem (Widmark-formula) azt a pálinkamennyiséget, amelytől a jelentkező eléri a kívánt véralkoholszintet, később a hatást alkoholszondával folyamatosan ellenőriztem. A hanganyagok mellett minden olyan információt rögzítettem, amely várhatóan hatással lehet az adatközlő beszédére (pl. tudatmódosító szerek, korai nyelvjárási közeg stb.). A vizsgálat során beszélőnként kb. 6 perces beszédet dolgoztam föl, az á, u, és i hangokat elemeztem. Az eredmények alapján statisztikát készítettem.

Az elemzett magánhangzók második és harmadik formánsát általában szűkülés jellemzi, azonban egyes beszélők magánhangzói már alacsony szinten is változást mutatnak, másoknál magas véralkoholszinten (1‰) sem figyelhető ez meg.

Az alkoholdózis növekedésével valószínűleg minden beszélőnél megjelentek volna változások, azonban az alacsony befolyásoltsági fok miatt egyes beszélőknél a magánhangzók ejtésében nem következtek be eltérések (1. hipotézis). Ahol megfigyelhető volt a formánszűkülés, ott az újabb alkoholdózissal egyre markánsabbak lettek az eltérések (2. hipotézis). A beszédben megjelenő változások nem az alkohol fogyasztásáról, hanem a befolyásoltság mértékéről informálnak, ugyanis nem található szignifikáns eltérés azoknál az adatközlőknél, akik ugyanolyan véralkoholszinten kevésbé lettek részegek, mint mások (3. hipotézis).

Irodalom

- Baumeister, Barbara – Heinrich, Christian – Schiel, Florian. 2012. The influence of alcoholic intoxication on the fundamental frequency of female and male speakers. In: JASA, 132: 442–451.
- Chin, Steven – Pisoni, David. 1997. Alcohol and Speech. Emerald Group Publishing Limited. Bingley.
- Gyarmathy, Dorottya. 2007. Az alkohol hatása a spontán beszédprodukcóra. In: Beszédkutatás 2007: 108–121.
- Johnson, Keith – Pisoni, David – Bernacki, Robert. 1989. Report to the NTSB: Analysis of speech produced by the captain of the Exxon Valdez. In: Research on Speech Perception, 15: 1–9.